

Okul Öncesi Dönemde Aralarında Yaş Farkı Olan ve İkiz Kardeşler Arasındaki Kıskançlığın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

R. FIRAT ŞİPAL

Hacettepe Üniversitesi

CANAN YEĞENGİL

Hacettepe Üniversitesi

NİHAN TOKA

Hacettepe Üniversitesi

Özet: Araştırmmanın amacı, ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı bulunan kardeşler arasındaki kıskançlık seviyesini ölçmek ve kardeş kıskançlığı ile ilgili yapılan çalışmalardan yola çıkılarak kıskançlığın, aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında mı, yoksa ikiz kardeşler arasında mı daha etkin bir şekilde görüldüğünü belirleyip, buna göre bulunan kıskançlık oranlarını karşılaştırıp incelemektir. Araştırmada kardeşler arası kıskançlığa etki eden faktörler olarak cinsiyet, yaş, kardeşler arasındaki yaş farkı, ebeveyn tutumu, çocukların ikiz olma ve ikizlerin tek-çift yumurta olma değişkenleri incelenmiştir. İkiz kardeşler ve aralarında yaş farkı olan kardeşler arasındaki kıskançlık durumunu karşılaştırmak amacıyla niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak 'Demografik Bilgi Formu' ve 'Kardeş İlişkileri Ölçeği' kullanılmıştır. Veri toplama aşamasında, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan ölçekler 25 ikiz kardeş ve 25 yaş farkı olan kardeş olmak üzere toplam 50 kardeş çocuğuna sahip ailelere uygulanmıştır. Verilerin analizi Mann Whitney U testi veri analiz yöntemi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı olan kardeşler arasındaki kardeş kıskançlığında, yaş farkı olan kardeşlerin ikiz kardeşlere oranla daha yüksek düzeyde kıskançlık gösterdiği belirlenmiş ve ebeveyn tutumlarının kıskançlıkta etkili bir faktör olduğu bulunmuştur. Kardeş kıskançlığında, cinsiyet, ikiz olma ve ikizlerin tek-çift yumurta olma durumu incelendiğinde ise yaş farkı bulunan kardeşler arasındaki kıskançlıkla anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kardeş Kıskançlığı, İkiz Kardeşler, Aralarında Yaş Farkı Olan Kardeşler

Comparison and Assessment of Sibling Jealousy Between Twins and Siblings With Age Difference During Preschool Period

Abstract: This study was conducted with twin and siblings with age difference who are at preschool age. The study aimed to evaluate the jealousy between twins and siblings who have age difference in terms of manifestation of jealousy and differences between twins and siblings with age difference. The factors affecting jealousy among siblings; gender, age, age difference among siblings, parents attitudes, being twins and being identical-fraternal twins parameters inspected in this study. Qualitative research method used for the purpose of comparing jealousy between twins and siblings who have age difference. “Demographic Information Form” and “Sibling Relationship Scale” were used for gathering data. 50 families participated in the study (25 parents of twins and 25 parents of siblings with age difference). The data were analyzed by Mann-Whitney U test. The findings showed that siblings with age difference have higher amounts of jealousy behaviours compared to twins. Parents attitudes are effective on jealousy. Gender, being twins and being identical-fraternal twins parameters determined inefficient on sibling jealousy on siblings who have age difference.

Key Words: Sibling Jealousy, Twin Siblings, Siblings With Age Difference

Kardeş bağı, insanların çoğu için yaşamlarındaki en uzun süreli ilişkidir (Scharf, Shulman ve Avigad-Spitz, 2005; Pike, Coldwell ve Dunn, 2005; Noller, 2005). Toplumda yer alan bireylerin büyük çoğunluğunun en azından bir kardeşinin bulunması, bu bireylerin hayatında kardeşlerin önemli rol oynamasına öncülük eder. Kardeşler arasındaki ilişki, evlilik ve ebeveynlik gibi, bireylerdeki samimi ve cana yakın olma ve hayat boyu sosyal destek sağlama gibi olumlu niteliklerin gelişimine ortam hazırlaması açısından çok büyük bir önem taşır. Kardeşler sadece birbirlerinin sosyal ve bilişsel becerilerini etkilemekle kalmazlar, aynı zamanda hayat boyu süren olumlu ve destekleyici bir ilişki olarak da varlığını sürdürür (Kılıçarslan, 2001). Kardeşler, birbirleri için hem model oluşturur, hem de dış çevre ile etkileşimlerin gerçekleşmesi, sevgi, saygı ve güven duygularının paylaşımı için uygun bir ortam sağlar (Yiğen, 2005).

Dunn ve arkadaşlarının (1993) çalışmasında belirtildiği gibi; erken aile ilişkileri, genç kardeşler arasında özellikle duygusal açıdan yoğun bir ilişki ve anlamlı sosyal etkileşimler ortaya çıkarabilecek duygusal ifadeleri yönetmek için çocuğun yeteneğini ortaya çıkarmaktadır. Küçük çocuklar için bu erken sosyal ilişkiler özellikle ön plana çıkmakta ve çocuk bu etkileşimlerle edindiği duygu düzenleme becerileriyle

gelecekteki ilişkilerine zemin hazırlamaktadır. Bunu takip eden benzer çalışmalarda da, ebeveynin dikkatsiz davranışları kardeşler arasındaki olumlu ilişkilerin yanı sıra çocuğun kıskançlık tepkilerini arttırdığı ve kardeşine karşı olumsuz tavırlar sergilediğini ifade etmektedir (Leung ve Robson, 1991, Miller, Volling ve McElwain, 2000; Erkman ve Rohner, 2006). Birçok araştırmacıya göre kardeşler arasındaki ilişki doğum öncesi dönemden itibaren başlar ve özellikle duygusal ve yakın dostluk bağı olarak tanımlanır. Dunn (1985)' a göre bu ilişki, çocuklara kendilerini ve kendileri dışındaki diğer bireyleri tanımaları için eşsiz olanaklar sunan, çocukların kendi kişilik özelliklerinin oluşmasını sağlayan, göz ardı edilemeyecek bir unsurdur. Dolayısıyla, her bir çocuğun paylaşımında bulunduğu ebeveynle olan ilişkisini de etkiler. Çocuklar ebeveynleriyle, diğer büyük aile bireyleriyle, arkadaşlarıyla ve birçoğu da özellikle kardeşleriyle kurulmuş ilişkiler ağının içinde yetişirler. Kardeşler, hemen hemen bütün çocukların sosyal yaşamlarının ayrılmaz bir ögesidir. Birbirleri için oyun arkadaşı, bakımını üstlenen kişi, öğretmen, destek sağlayıcı bir kaynak, kimi zaman da hayatlarının problem yaratıcı bir ögesi haline gelebilirler. Kardeşler çoğu zaman birbirleriyle olan rekabet duygusu ve birbirlerine olan kıskançlıklarıyla bilinseler de, birçoğu için, bu ilişki güçlü bir güven ve sevgi bağıdır (Kılıçarslan, 2001).

Her ne kadar konu ile ilgili yapılan çalışmalar, kardeşler arasında duygusal bir bağlanmanın olduğunu, çocuğun anneden az, babadan çok kardeşiyle vakit geçirdiğini, kıskançlık, saldırganlık gibi olumsuz duyguların olumlu duygulardan daha az yaşandığını belirtse de (Brody, Stoneman ve Gauger, 1996; Bedford, Volling ve Avioli, 2000; Taylı, 2007), her insanda doğal olan kıskançlık duygusunun kardeşler arasında da olması normaldir. Ne var ki, bunun aşırı düzeyde olmasının nedeni anne babanın çocuklara karşı tutumlarından kaynaklanmaktadır. Çocuk anne ve babasının kendisine karşı duyduğu sevgiyi kardeşiyle paylaşmak istemez. Erken yaşlarda başlayan bu kıskançlık daha sonra çeşitli çekişmeler ve anlaşmazlıklarla sürer. Bu süreç içinde kardeşler hem birbirlerine bağlı, hem de karşı bir tutum içindedirler (Leung ve Robson, 1991; Dirim, 2003; Kolak ve Volling, 2010).

Kardeşler arası kıskançlığın nedeni ve belirtileri

Yeni kardeşin doğumu, ilk çocukta büyük bir ilgi ve koruma duygusunu uyandırmakla birlikte, çelişkili duyguları da beraberinde

getirir. Yavuzer' in (2007) bildirdiğine göre, yeni kardeşin doğumuyla birlikte annelerin büyük çocuğa daha az zaman ayırdıkları ve onunla daha az oyun oynadıkları gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, büyük çocuğun bebeğe karşı kızgınlık, kırgınlık gibi duygular geliştirilmesine ya da bu duyguları anne ve babaya yöneltmesine yol açabilir.

Kardeşe karşı duyulan kızgınlık, kırgınlık gibi duygular yalnızca ilk çocukta karşılaşmamakta, ortanca ya da küçük çocuklarda da görülebilmektedir. Çocuklar, kıskançlık duygusuyla yaklaşık olarak iki yaş civarında tanışır (Brody, Stoneman ve Gauger, 1996; Kolak ve Volling, 2010). Çocuk, iki, üç ve dört yaşlarında iken kardeşi doğduğunda, kendisinin artık sevilmediği, istenilmediği duygusuna kapılır. Anne ve babasını çevredeki herkesten kıskanır ve onları asla başka biriyle paylaşmak istemez. Çocuk, o güne kadar sadece kendisine ait olduğunu sandığı anne ve babasını, kardeşiyle paylaşacağını anladığında, iç dünyasında farklı duygular yaşar ve içindeki bu karmaşaya kendisi de bir anlam veremez. Anne ve babaların hatalı tutum ve davranışları, kardeşler arasında yaşanan kıskançlığı tetikleyici etken olabilir (Brody, Stoneman ve McCoy, 1994; Cicirelli, 1994; DeHart, 1999; Cole ve Cole, 2001).

Kıskançlığı oluşturan ortam çoğu kez toplumsal kaynaklı olup, özellikle çocuğun sevdiği bireyleri kapsar (Michalski ve Shackelford, 2002). İlk çocuklukta kıskançlık, anne ve babayı ya da ona bakan bireyleri kapsar çünkü çocuk ilgi ve sevgi ister, sürekli olarak kendini diğer kardeşle veya kardeşlerle kıyaslama içinde bulur. Küçük çocuklarda kıskançlık ise, genellikle 3-6 yaşları arasında eve yeni bir kardeşin gelmesinden kaynaklanan genel bir duygusal deneyimdir (Epkins ve Dedmon, 1999; Feinberg, Hetherington, Reiss ve Neiderhiser, 2005). Kıskançlığın nedeni incelendiğinde, bu duyguyu davranış bozukluğuna dönüştüren insanların özgüvenlerinin gelişmediğini, kendilerini başkalarıyla kıyasladıklarını, başkalarının üstün yönleri karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu yetersizlik duygusunun da kıskançlığa neden olduğu söylenmiştir. Yavuzer' in (2007) bildirdiğine göre bazı uzmanlar; kardeşliği, ödülü anne ve baba sevgisi olan bir yarışma içinde bulunan iki düşman olarak tanımlamışlardır. Bazı uzmanlara göre ise çocuk, annenin sadece kendisini sevmesini, diğer kardeşlerinin kendi kadar önemli olmamasını ister (Yiğen, 2005).

İkiz kardeşler arasındaki ilişkinin önemi

İkiz olmak benzersiz ve olumlu bir ilişki olarak tanımlanır. Bu ilişki anne karnındayken başlar. Dar alanda var olmaya çalışırlarken aslında bireysel kimlikleri de oluşmaya başlamıştır. İkizler anne karnından itibaren farklı birer bireydirler. Bu nedenle bireyselleşme sonradan kazanılacak bir özellik değildir, insan olmanın doğasıdır. Önemli olan anne-babanın ve ikizlerin hayatındaki diğer bireylerin de bu gerçeği hatırlaması ve ona göre davranmasıdır (Hardy, 2001; Kim, McHale, Osgood ve Crouter, 2006).

Eşit davranmak ikizlerin ayrı birer birey olduklarını kabul etmenin önündeki en büyük engellerden biri haline gelebilir (Lawson ve Brosshart, 2004). İkizlerden her biri, ayrı bir birey olarak farklı ilgi ve kişilik özelliklerine sahiptir. İkizler arasında kardeşlerden biri bazen diğerinin başarılarının gölgesinde kalabilir, rekabete girmek istemediği için ikizinin olduğu ortamlarda geri çekilmeyi tercih edebilir, ya da “kötü/yaramaz” ikiz etiketlemesini kabul ederek bunu pekiştirmeye odaklanabilir (McCoy, Brody ve Stoneman, 2002). İkizler her birey gibi birbirlerinden farklı gelişim özellikleri gösterirler. Biri diğerinden daha hızlı olabilir. Kardeşler arasında da kıyaslamaya oldukça sık rastlanır ancak, söz konusu ikizler olduğunda her ne kadar anne-baba bu tuzağa düşmemeye çalışsa da ikizler arasında karşılaştırma kaçınılmaz gibidir. Rekabet, kıskançlık ve paylaşmak tek doğan çocuklardan çok daha önce hayatlarının bir parçası olur. İkiz kardeşler hayatlarının ilk gününden itibaren temel ihtiyaçlarının karşılanması, anne-babanın ilgisi ve sevgisi için rekabet içine girebilirler (Michalski ve Shackelford, 2002; Noller, 2005). Yapılan araştırmalarda ikizlerinin birbirleriyle en çok fiziksel gelişim, başarılı olma ve yetişkinler tarafından beğenilme alanlarında rekabet yaşadıkları belirtilmiştir (Pike, Coldwell ve Dunn, 2005). Anne karnından itibaren ikizlerin farklı bireyler oldukları, gösterdikleri farklı tepkilerden bellidir. Biri daha hareketliken diğeri daha sakin olabilir. Tek yumurta ikizleri genetik özellikler nedeniyle birbirlerine çok benzerler ama bu fiziksel benzerlik kişilik özelliklerinin de birbirine benzeyeceği anlamına gelmez, hatta tam tersine bazen ikizler iki zıt kutup gibidirler. İkizler anne karnından itibaren birliktedirler, bazen anne-babalarından çok birbirlerine bağlıdırlar. Bu bağlılık yaşlarıyla ilişkilerini, sosyalleşmelerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bağlılık kişisel gelişimleri, benlik algıları ve temel güven duygusu üzerinde yıpratıcı etkiler bırakabilir. Bazı durumlarda ikizlerden biri diğerini kollama, sahiplenme rolünü fazla abartır, onun sorumluluklarını da üstlenir (Bakanay, 2007).

Yukarıdaki bilgiler göz önüne alındığında bu çalışma, ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında gözlenen kıskançlık davranışlarında fark olup olmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple çalışmada “ikiz kardeşler ve aralarında yaş farkı olan kardeşlerde kıskançlık davranışları arasında fark var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Niteliksel araştırma yöntemi ile yürütülen bu çalışmada, araştırma evrenini Ankara’da yaşayan 3-6 yaş ikiz kardeşler ile aralarında yaş farkı olan kardeşler oluşturmaktadır. Örneklem belirlemede ilk olarak Ankara İl Merkezindeki Kurum kreşleri, Bağımsız anaokulları ve Gündüz Bakımevleri ile görüşülerek bünyelerinde bakım/okulöncesi eğitim alan ikiz kardeşlerin sayısı öğrenilmiştir. Sonraki aşamada gerekli izinler alınarak ikiz çocuğu olan ve aralarında yaş farkı olan kardeşlerin ailelerine bilgi formu gönderilmiş ve çalışmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Sonuç olarak çalışmaya 25 ikiz çocuğu olan aile ve 25 yaş farkı olan çocuğu olan aile olmak üzere 50 aile çalışmaya katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formu’ ve ‘Kardeş İlişkileri Ölçeği’ (Çavdar, 2003) kullanılmıştır. Demografik bilgi formu anne ve baba eğitim düzeyi, yaşı, çocukların cinsiyeti, ikiz tipi gibi soruları içermektedir. Kardeş ilişkileri ölçeği ise, 20 maddeden oluşan ve kardeşler arası ilişki düzeyini saptamak amacıyla kullanılan beşli likert tipi bir ölçektir. Bu çalışma kapsamında, ölçekten elde edilen bulgular üç ayrı boyutta değerlendirilmiştir. Bu boyutlar “kardeşler arası rekabet, kardeşler arası uyum ve ilgi çekme” olmak üzere üç ayrı davranış örüntüsünü saptamaktadır. Ölçeğin güvenirlik analizi sonuçları Cronbach’s alpha .87 olarak bulunmuştur.

Verilerin analizi

Çalışmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 12.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmaya katılan aile ve çocuklara ilişkin demografik bilgiler sayı ve yüzde değerleri ile incelenmiş, kardeş kıskançlığı üzerine yapılan analizler ise Mann-Whitney U analizi ile değerlendirilmiştir. Verilerin istatistiksel anlamlılığı $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Çalışmaya katılan ailelere ilişkin demografik bilgiler

<i>Değişken</i>	<i>Değer</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Anne Yaş</i>	18-30	11	22
	31-40	33	66
	41-50	6	12
<i>Baba Yaş</i>	18-30	5	10
	31-40	33	66
	41-50	12	24
<i>Anne Eğitim düzeyi</i>	İlkokul	1	2
	Ortaokul	5	10
	Lise	15	30
	Üniversite	29	58
<i>Baba Eğitim düzeyi</i>	İlkokul	0	0
	Ortaokul	2	4
	Lise	13	26
<i>İkiz tipi</i>	Üniversite	35	70
	Tek yumurta	10	20
	Çift yumurta	15	30
<i>Çocuk Cinsiyet</i>	Kız	27	54
	Erkek	23	46

Tablo 1.'de çalışmaya katılan ailelere ilişkin demografik bilgiler sunulmuştur. Tablo 2.'de kardeşler arası uyum davranışlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre; kardeşler arası uyum davranışlarında bir kabahat işlendiğinde suçu birbirine atma ve birbirini kızdırma davranışlarının aralarında yaş farkı olan kardeşlerde anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur ($p < .05$)

Tablo 2. Kardeşler arası uyum davranışlarına ilişkin bulgular

<i>Davranış</i>	<i>Kardeş</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>p</i>
Prososyal davranışlar sergileme	İkiz	4,28	,97	,13
	Farklı yaş	4,04	,73	
Hediye için kavga etme	İkiz	1,88	,92	,25
	Farklı yaş	2,16	1,03	
Birbirine isim takma	İkiz	1,68	,85	,79
	Farklı yaş	1,80	1,04	
Birbirlerinin arkadaşlarıyla oynama	İkiz	3,20	1,55	,98
	Farklı yaş	3,28	1,30	
Birbirine suç atma	İkiz	1,52	,77	,024*
	Farklı yaş	2,04	,89	
Birbirini kızdırma	İkiz	2,20	,82	,006*
	Farklı yaş	3,08	1,12	

* p < .05 anlamlı

Kardeşlerin çevreden ve ebeveyninden daha fazla ilgi bekleme davranışlarına ilişkin bulgular Tablo 3'te görülmektedir. Mann-Whitney U sonuçlarına göre, farklı bir ortama girildiğinde dikkat çekmeye çalışma davranışı ve kardeşinden daha az ilgi gördüğünü düşünme aralarında yaş farkı olan kardeşlerde anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, diğer kardeşle daha fazla ilgilenildiğinde anneye tepki verme davranışının ikiz kardeşlerde daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çevreden ve ebeveyninden daha fazla ilgi bekleme davranışlarına ilişkin bulgular

<i>Davranış</i>	<i>Kardeş</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>p</i>
Dikkat çekmeye çalışma	İkiz	1,56	,77	,002*
	Farklı yaş	2,32	,85	
Diğer kardeşe ilgiye tepki	İkiz	2,40	1,32	,55
	Farklı yaş	2,48	,92	
Anneye tepki	İkiz	3,24	,93	,019*
	Farklı yaş	2,64	,91	
Babaya tepki	İkiz	2,2	1,04	,34
	Farklı yaş	2,52	1,01	
İlgi çekmek için hastalanma	İkiz	1,76	1,36	,465
	Farklı yaş	1,28	,54	
Az ilgi gördüğünü düşünme	İkiz	1,52	1,0	,001*
	Farklı yaş	2,52	1,08	

* p < .05 anlamlı

Tablo 4. kardeşler arası rekabet davranışlarına ilişkin bulguları göstermektedir. Buna göre; yaş farkı olan ve ikiz kardeşlerin birbirlerine isim takma, rekabet etme ve birbirlerinin arkadaşlarını kıskanma davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, bununla birlikte, aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında belirgin oranda yarış olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Kardeşler arası rekabet davranışlarına ilişkin bulgular

Davranış	Kardeş	\bar{x}	ss	p
Birbirine isim takma	İkiz	2,08	,86	,53
	Farklı yaş	2,0	1,08	
Birbiriyle rekabet	İkiz	1,64	,70	,057
	Farklı yaş	2,20	1,08	
Arkadaş kıskanma	İkiz	2,12	1,33	,66
	Farklı yaş	1,84	,99	
Birbiriyle yarış	İkiz	1,80	,96	,046*
	Farklı yaş	2,24	,88	

* p < .05 anlamlı

Tartışma

Bu araştırma, ikiz ve aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında gözlenebilecek olası kıskançlık davranışlarını belirlemek ve varsa aradaki farklılıkları ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Kardeş kıskançlığı üzerine yürütülmüş olan ulusal yayınların kısıtlılığı göz önüne alındığında, elde edilen bulguların çocuklarla çalışan profesyonellere yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Kardeş kıskançlığı üzerine yapılmış olan çalışmalarda sıklıkla varılan sonuç, büyük kardeşin küçük kardeşi kıskandığı yönünde olmuş (Ryan, 2002; Scharf, Shulman ve Avigad-Spitz, 2005; Stocker, Burwell ve Briggs, 2002; Cicirelli, 1994; DeHart, 1999; Epkins ve Dedmon, 1999) ve bu ortak sonuç ilgili alanyazındaki bulgularla da desteklenmiştir (Demirtaş, 2004). Buna göre; eve gelen kardeşle birlikte ailenin ilgisini kaybetmeye başlayan büyük çocuk küçük kardeşi kıskanmakta, bu duygusunu kardeşe yönelik öfke ya da farklı ortamlarda sergilediği çeşitli regresyon davranışlarıyla ortaya koymaktadır. Ne var ki, unutulmaması gereken önemli nokta, kıskançlığın her çocukta görülebilmekle birlikte sadece büyük çocukların küçük kardeşlerini değil, küçük kardeşin abla ya

da ağabeyini de kıskanabileceğidir. Yavuzer'in (2007) bildirdiğine göre Podolsky, yaş farkı 1.5 ile 3.5 yıl arasında olan kardeşlerin kıskançlığının çok şiddetli olduğunu, Freud ise iki kardeşin birbirine karşı davranışlarının aralarındaki yaş farkından etkilendiği görüşünü savunmuşlardır. Kendisi ile kardeşi arasındaki yaş farkının az olduğu çocukların, kendini diğer kardeşi ile daha fazla kıyaslayarak kıskançlık duygusunu daha hızlı ve daha yoğun bir şekilde hissedebilecekleri ileri sürülmektedir (Yiğen, 2005). Bu çalışmada elde edilen bulgular da alan yazındaki sonuçları destekler niteliktedir. Kardeşler arası kıskançlık davranışlarından anlamlı derecede yüksek olan davranışların tamamına yakınının aralarında yaş farkı olan kardeşler arasında olduğu görülmektedir. Aralarında yaş farkı olan kardeşler bir suç işleme durumunda suçu birbirine atma, birbirini kızdırma ve birbiriyle yarış halinde olma gibi kardeşler arası uyum ve rekabete ilişkin davranışlarında ikiz kardeşlere göre daha yüksek kıskançlık belirtileri göstermekte, ayrıca diğer kardeşinden daha az ilgi gördüğünü düşünmekte ve bir ortama girdiğinde diğer kardeşine göre daha çok ilgi çekmeye çalışmaktadır.

Çalışmada, diğer kardeşe ilgi gösterilmesi durumunda anneye tepki gösterme davranışının ikiz kardeşlerde anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar ilgili alanyazında bu konu ile ilgili somut bulgulara ulaşmak çok mümkün olmasa da, bu sonuç düşündürücü olmaktadır. Anne tarafından ilgi görmek ve bakım almak her çocuk için büyük bir güven kaynağı ve huzurdur (Leung ve Robson, 1991). Bu sebeple, annenin ilgisinin çocuktan uzaklaşması başlı başına bir tehdit unsuruyken, bu ilginin kardeşine yönelmesi bu ilgiyi uzaklaştıran hedefe yani kardeşe yönelik öfke ve kıskançlık duygularını arttırmaktadır (Erkman ve Rohner, 2006). Bunun en önemli sebebi ise, çocuğun kendini güvensiz hissetmesiyle birlikte, duygusal gelişim sürecinde "ben ve öteki" temsiline şekillenmesinde problemler oluşması ve çocuğun olumlu benlik algısının geliştiremeyerek kendisi ve birincil çevresine karşı güvensiz olmasına yol açmasıdır (Baradon, Broughton, Gibbs, James, Joyce ve Woodhead, 2005; Cassidy, Kirsh, Scolton ve Parke, 1996). Bu araştırma bağlamında kardeşe yönelik ilgiye karşılık anneye gösterilen aşırı tepkilerin ikiz kardeşlerde daha yüksek olmasının, çocuk yetiştirme tutumlarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. İkiz çocukların ayrı birer birey değil, tek bir bireymiş gibi giydirilip, tek bir bireymiş gibi davranılması ikiz kardeşlerin ben ve öteki temsillerini kazanmada gecikmesine yol açarak daha düşük benlik saygısı ve daha yüksek güvenlik tehditi algısına sebep olabileceği ve bu

sebeple, ilginin azaldığı durumlarda tepkilerini olması gerekenden daha fazla gösterdiği düşünülmektedir.

İkiz çocuğa sahip ailelerde çocukları tek tip giydirmek ve aynı ortamlara sokarak birbirlerinden hiç ayırmamak oldukça sık rastlanan bir durum olmaktadır. Çocuklara aynı renk ve desenlere sahip giysiler giydirilir, her ortama mutlaka birlikte sokulur ve okul çağında da aynı sınıfta olup yanyana oturmalarına büyük özen gösterilir. Bu durumun pedagojik bileşenleri tartışılırken, psikososyal boyutlarını da mutlaka göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Kardeşiyle sürekli aynı ve eşit olarak yaşayan bir çocuğun kardeşinden daha az ilgi gördüğünü düşünmesi çok olası olmamaktadır. Bu sebeple, ilgili alanyazında da desteklendiği üzere (Leung ve Robson, 1991; Erkman ve Rohner, 2006; Demirtaş 2004), aralarında yaş farkı olan kardeşlerde kardeşinden dolayı daha az ilgi gördüğünü düşünme ve bu sebeple kardeşine yönelik kıskançlık ve öfke duygularına sahip olma daha yaygın olmaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlar da bu yaklaşımları desteklemektedir. Elde edilen sonuçlara göre, aralarında yaş farkı olan kardeşlerin diğer kardeşinden az ilgi gördüğünü düşündüğü görülmüştür. İkiz kardeşlerde elde edilen bulgular ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada, kardeş kıskançlığına ilişkin alanyazını destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Aralarında yaş farkı olan kardeşlerde birbirini kıskanma davranışlarının sıklıkla görülmesi, bu kardeşlerin birbirleriyle rekabet ve yarış halinde olması ve diğer kardeşten daha az ilgi gördüğünü düşünme, kardeşler arasında kıskançlığın var olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmada ikiz kardeşler arasındaki kıskançlık davranışları da incelenmek istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre ikiz kardeşlerin sadece annenin ilgisini kaybetme ya da annenin ilgisinin azalması durumunda tepkisel olduğu, diğer kardeşler arası uyum ve rekabet konularında kıskançlık davranışları sergilemediği görülmüştür. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde kardeş ilişkilerinin önemi göz önüne alındığında, çocukla çalışan profesyonellerin kardeş ilişkileri konusunda daha hassas olmaları ve bu konuda aileleri desteklemeleri gerektiği düşünülmektedir. Aile içinde anne ve babanın sergileyeceği tutumların sadece uyum ve kardeş ilişkileri yönünden değil, çocuğun kişilik gelişimi açısından da destekleyici olacağı unutulmamalıdır.

Kaynaklar

- Bakanay, E. A. (2007). İkizler: Aynı ve Ayrı Olmak. *Psikoloji Dergisi*, 5 (13), 80-93.
- Baradon, T., Broughton, C., Gibbs, I., James, J., Joyce, A., ve Woodhead, J. (2005). *The Practice of Psychoanalytic Parent-Infant Psychotherapy: Claiming the Baby*. London: Routledge.
- Bedford, V., Volling, B.L. ve Avioli, P.S. (2000). Positive consequences of sibling conflict in childhood and adulthood. *International Journal of Aging and Human Development*, 51(1), 53-69.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., ve Gauger, K. (1996). Parent-child relationships, family problem solving behavior, and sibling relationship quality: The moderating role of sibling temperaments. *Child Development*, 67, 1289-1300.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., ve McCoy, J. K. (1994). Contributions of family relationships and child temperament to longitudinal variations in sibling relationship quality and sibling relationship styles. *Journal of Family Psychology*, 3, 274-286.
- Cassidy, J., Kirsh, S.J., Scolton, K.L., ve Parke, R.D. (1996). Attachment and representations of peer relationship. *Developmental Psychology*, 32, 892-904.
- Cicirelli, V.G. (1994). Sibling relationships in cross-cultural perspective. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 7-20.
- Cole, M., ve Cole, S.R. (2001). *The Development of Children* (4th ed.). New York: Worth Publishers.
- Çavdar, A. (2003). *The self-with –sibling representation and the pedipal themes in the sibling relationship*. Unpublished Master's Thesis, Bogaziçi University, Istanbul, Turkey.
- DeHart, G.B. (1999). Conflict and averted conflict in preschoolers' interactions with siblings and friend. In W.A Collins ve Laursen (Eds.), *Relationships as developmental contexts* (pp. 281-303). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Dirim, A. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Esin Yayınevi, İstanbul.
- Dunn, J. (1993). *Young Children's Close Relationships: Beyond Attachment Differences and Developmental Series Volume 4*. Newbury Park: SAGE Publication Inc.
- Dunn, J., (1985). *Sisters and Brothers: The developing child*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Epkins, C.C. ve Dedmon, A.M.M. (1999). An initial look at sibling reports on children's behavior: Comparison with children's self-reports and relations with siblings's self reports and sibling relationships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27(5), 371-381.

Erkman, F., ve Rohner, R. P. (2006). Youths' perceptions of corporal punishment, parental acceptance, and psychological adjustment in a Turkish metropolis. *Cross-Cultural Research*, 40(3), 250-267.

Feinberg, M. E., Hetherington, E. M., Reiss, D., ve Neiderhiser, M. (2005). Differential association of family subsystem negativity on siblings' maladjustment: Using behavior genetic methods to test process theory. *Journal of Family Psychology*, 4, 601-610.

Hardy, M.S. (2001). Physical aggression and sexual behavior among siblings: A retrospective study. *Journal of Family Violence*, 16(3), 225-268.

Kılıçarslan, A. (2001). *Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul

Kim, J.Y., McHale, S.M., Osgood, D.W., ve Crouter, A.C. (2006). Longitudinal course and family correlates of sibling relationships from childhood through adolescence. *Child Development*, 77(6), 1746-1761.

Kolak, A. M., Volling, B. L. (2010). Sibling Jealousy in Early Childhood: Longitudinal Links to Sibling Relationship Quality. *Infant and Child Development*, (20), 213-226.

Lawson, D.M., ve Brossart, D.F. (2004). The association between current intergenerational family relations and sibling structure. *Journal of Counselling and Development*, 82, 472-482.

Leung, A.K.D. ve Robson, L.M. (1991). Sibling Rivalry. *Clinical Pediatrics*, 30(5), 314-317.

McCoy, J.K., Brody, G.H., ve Stoneman, Z. (2002). Temperament and the quality of best friendships: Effect of same-sex sibling relationships. *Family Relations*, 51, 248-255.

Michalski, R.L., ve Shackelford, T.K. (2002). An attempted replication of the relationships between birth order and personality. *Journal of Research in Personality*, 36, 182-188.

Miller, A. L., Volling, B. L. ve McElwain, N. L. (2000). Sibling Jealousy in a Triadic Context with Mothers and Fathers. *Social Development*, 433-456.

Noller, P. (2005). Sibling relationship in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships*, 12, 1-22.

Pike, A., Coldwell, J., ve Dunn, J. F. (2005). Sibling Relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology*, 4, 523-532.

Ryan, E. (2002). Assessing sibling attachment in the face of placement issues. *Clinical Social Work Journal*, 30(1), 77-89.

Scharf, M., Shulman, S., ve Avigad-Spitz, L. (2005). Sibling relationship in emerging adulthood and in adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20, 64-96.

Stocker, C.M., Burwell, R.A., ve Briggs, M.L., (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 16, 50-57.

Taylı, A. (2007). Kardeş Sahibi Olup Olmama Durumunun Okulöncesi Dönemdeki Sosyal Oyuna Etkisi. *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 112-128.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk Psikolojisi*, 27. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yiğen, E. (2005). *Zonguldak İl Merkezinde Yuvaya Giden 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kıskançlığının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi.

İletişim:

Yrd. Doç. Dr. R. Fırat ŞİPAL

Adres: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,

Çocuk Gelişimi Bölümü, Sıhhiye-Ankara

E-posta: fsipal@hacettepe.edu.tr